

Annelerin Ergeni İzleme Stratejileri: Mahremiyet ve Kişisel Alan Bağlamında Fenomenolojik Bir Çalışma

Mothers' Strategies of Monitoring Adolescents: A Phenomenological Study in Terms of Privacy and Personal Space

İlkay Demir*
Dünya Baz
Sinem Atarbay

To cite this article/Atf için:

Demir, İ., Baz, D., & Atarbay, S. (2017). Annelerin ergeni izleme stratejileri: Mahremiyet ve kişisel alan bağlamında fenomenolojik bir çalışma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education*, 5(3), 67-89. www.enadonline.com DOI: 10.14689/issn.2148- 2624.1.5c3s3m

Öz. Bu çalışmada ergen annelerinin çocuklarını izleme deneyimleri mahremiyet ve gizlilik bağlamında ele alınmıştır. Bunun için öncelikle annelerin ergenle ilgili bilgiye ne ölçüde sahip oldukları, bilgiye ulaşmak için hangi yöntemleri kullandıkları ve bunların annelerin mahremiyet ve özel alana yönelik anlamlandırmaları bağlamında ne şekilde ortaya çıktığının anlaşılması amaçlanmıştır. Yorumlayıcı fenomenolojik yöntemle yapılan çalışmada toplam 10 ergen annesiyle derinlemesine bireysel görüşmeler yapılmış, elde edilen veriler yorumlayıcı fenomenolojik analizle değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları annelerin ergenle ilgili mahremiyet ve kişisel alan sınırlarının belirsiz olduğunu, ergenle ilgili bilgiye hakimiyetin ergenle açık ve güvene dayalı iletişim, ergenin cinsiyeti, geçmiş yaşantılar ve babanın ebeveynlik rolü ile ilişkili olduğunu, son olarak annelerin ergenle ilgili bilgi almak için, açık ve kapalı bilgi alma stratejilerinin bir arada kullanıldığı çoklu bilgi sağlama stratejilerini tercih ettiklerini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn izlemesi, anne-ergen ilişkileri, mahremiyet, kişisel alan

Abstract. In this study, mothers' experiences of monitoring their adolescents is examined in terms of privacy and personal space. We aimed to understand how much information mothers have about their adolescents, which strategies they use to access information and how they experience the process in terms of their perceptions of privacy and personal space. Adopting an interpretive phenomenological approach, in-depth interviews were conducted with 10 adolescents' mothers and interpretive phenomenological analysis was used for data analysis. Results of the study revealed that Mothers lack a definition for what is private space, privacy or personal space for their adolescents. Mothers' sense of control over the information is related to Open communication and mutual trust between mothers and their adolescents, the gender of the adolescent, the parental role of the father and negative past experiences about adolescence. Finally mothers prefer multiple monitoring strategies in different combinations to monitor their adolescents.

Keywords: Parental monitoring, mother-adolescent relations, privacy, personal space

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 30.08.2017

Düzeltilme: 14.10.2017

Kabul Tarihi: 30.10.2017

* * Sorumlu yazar / Correspondence: Doç. Dr. İlkay DEMİR, İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, e-posta demiri@istanbul.edu.tr

Giriş

Ergenlik döneminde oluşan özerklik ve bireyleşmeye bağlı olarak sorgulamayı, kendine ait fikirler üretmeyi öğrenen ergenler kendi kimliğini oluşturmaya, aileden ayrılmaya ve kendi başına var olmaya başlamaktadır (Steinberg, 2007). Bu süreç beraberinde anne-baba ve ergen ilişkilerinin yeniden şekillenmesini getirmektedir. Özellikle kimlik inşa etme süreciyle birlikte ayrışma ve yaşam sınırlarını çizmek ergenlerin önemli gelişimsel amaçlarından. Ergenler, yetişkinlerin gözetimi olmadan daha fazla zaman geçirdikleri ve otonomiye daha fazla önem verdikleri için, gizleme davranışı bu dönemde artmaktadır (Keijsers vd., 2010; Masche, 2010). Özerklik ve bireyleşme sürecinde ergenlerin ebeveynleriyle olan paylaşımlarının azalması ve gizleme davranışlarının artması nedeniyle ebeveynin ergenle ilgili bilgisinin ergenlik döneminde büyük oranda düştüğü görülmektedir (Laird, Pettit, Bates & Dodge, 2003; Masche, 2010 ; Smetana & Daddis, 2002; Smetana & Rote, 2015).

Ergenlik öncesinde çocuklar vakitlerini çoğunlukla aileleri ile harcarken ergenlik döneminde ev dışında ve arkadaşlarıyla harcama eğiliminde olurlar. Bu nedenle aileler çocuklarının ne yaptığını, kimlerle vaktini geçirmek istediğini bilmek isterler ve izleme davranışlarına başvururlar. Ebeveyn izlemesi, anne-babaların çocuğun nerede olduğunu, aktivitelerini ve adaptasyonunu izleme çabası, çocuklarının ev dışı etkinlikleri hakkındaki bilgileri olarak tanımlanır (Keijsers & Laird, 2014; Stattin & Kerr, 2000). Ebeveyn izlemesinin özellikle ergenlik dönemindeki uyum ve davranış problemleri ve akademik başarıyla yakından ilgili olduğunu gösteren bir çok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda anne-babaların çocuklarının nerede, kiminle ve ne yaptıklarına dair bilgi sahibi olmalarının, ergenlerin sosyal, psikolojik ve akademik uyumunu arttırdığı, problem davranışlarını ise azalttığı bulunmuştur. Stattin ve Kerr'e (2000) göre izleme çalışmalarının ortak varsayımı, ebeveynin ergenin davranışlarını denetlemesi ve yönetmesinin ergen için olumlu sonuçları olduğudur. Oysa onlara göre, anne-babanın ergenle ilgili ne kadar bilgi sahibi olduğu, yalnızca kural koyma, bilgi talep etme ya da sınırlandırma davranışlarıyla ilişkili değildir. Ergenin kendini açması ve gönüllü bilgi paylaşımı izlemenin önemli bir unsuru olarak dikkate alınmalıdır, çünkü ergenin uyum ve davranış sorunlarıyla bu faktörün daha güçlü bir ilişki gösterdiği bulunmuştur (Kerr & Stattin, 2000). Buna göre, ergenlerin aktivitelerine yönelik üç tür izleme yolundan söz edilebilir. Birincisi ergen herhangi bir soru olmadan yaptıklarını ebeveyniyle paylaşabilir. İkincisi ebeveynler çocuklarına ya da çocuklarının arkadaşlarına bilgi almak için sorular sorabilir. Üçüncüsü ebeveynler kurallarını ve sınırlamalarını ergenle paylaşır ve ergenin izinli olarak etkinliklere katılımı sağlanabilir (Kerr & Stattin, 2000; Stattin & Kerr, 2000). Bahsedilen kavramsallaştırma ile ebeveyn izlemesi çalışmaları anne babaların ergenle ilgili bilgiye ne kadar sahip olduklarından ziyade, söz konusu bilgiye hangi yöntemlerle ulaştıklarına odaklanmıştır. Diğer yandan bazen ebeveynler, ergenin özel alanını ihlal ederek de onun yaşamıyla ilgili bilgi edinmeye çalışabilir: Günlüğünü okumak, cep telefonunu ya da odasını, bilgisayarını kontrol etmek bu tarz davranış örneklerindedir (Hawk, Becht ve Branje, 2016).

Mahremiyet kişisel gelişimin en önemli parçalarından biridir. Mahremiyet otonominin ve kişiliğin anahtarı olan bir kavramdır (Foltz, 2011). Ergenlik gizlilik sınırlarının değişim içinde olduğu bir dönemdir ve gençler genellikle kendi özel alanlarına ilişkin sınırlarını ebeveynlerinin beklentilerinden daha geniş tutabilmektedir (Smetana, 2011). Yani ergenler kendileriyle ilgili bilgilerin ne kadarını ebeveynleriyle paylaşmaları gerektiği konusunda genellikle anne-babalarından farklı görüştedirler. Bu durum ise ergen ve ebeveynin özel alan ve gizlilikle ilgili beklentilerini yeniden düzenlemeleri gerektiği anlamına gelmektedir (Hawk, 2017). Örneğin, ergenler ev ödevleri, arkadaş seçimi gibi durumları kişisel konular olarak görmelerine rağmen, ebeveynler bu tür konuları özellikle ergenlik dönemi boyunca izlemeyi, müdahale etmeyi ve kontrol etmeyi tercih etmektedir.

Bu nedenle ergenler genellikle boş zaman aktiviteleri, riskli davranışları, akran ve romantik ilişkilerini gizleme eğilimindedir (Darling, Cumsille, Caldwell, & Dowdy, 2006). Sosyal alan teorisi açısından bu faaliyetler kişisel (mahremiyet, kişinin bedeni üzerindeki kontrolü, kişisel tercih ve seçimler), tedbirle ilgili (sigara içmek, alkol kullanımı gibi sağlıksız ve güvenli olmayan davranışlar), çok yönlü (gecikme ya da ebeveynin hoşlanmadığı arkadaşlarla zaman geçirme gibi kaygı içeren davranışlar) olarak gruplandırılmıştır (Rote & Smetana, 2015). Araştırma sonuçlarına göre anneler ilk sırada ergenlerin riskli davranışlarını, ikinci olarak akran ve romantik ilişkilerinin içinde olduğu çok yönlü alanını, en son olarak da kişisel aktivitelerini bilmek istemektedirler (Smetana & Rote, 2015).

Türkiye’de ergen-ebeveyn ilişkilerini çeşitli açılardan ele alan geniş bir araştırma literatürü olmasına karşın, ergen annelerinin ergenle ilgili ne kadar bilgi sahibi olduklarını ve bu bilgiyi hangi yollarla edindiklerini özellikle mahremiyet ve gizlilik bağlamında ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu konuyla ilişkili olabilecek bazı çalışmalar incelendiğinde Kulaksızoğlu (1989) tarafından yapılan bir çalışmada ergenlik döneminde yaşanan çatışmalar ergenliğin meydana getirdiği değişimden kaynaklı ve ergenlerin dış dünya (okul, aile ve arkadaş çevresi) ile ilgili beklentilerinden kaynaklı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Çatışma yaşanan konular incelendiğinde ders çalışma, arkadaş ilişkileri, giyim (Kulaksızoğlu, 1989), karşı cinsle arkadaşlık, karşı gelme, ders çalışma konularının ön planda olduğu ve bu çatışmanın çocuğun ve ebeveynin cinsiyetine göre değişme gösterdiği ve anne babaların özellikle de babaların erkek çocuklarına karşı daha hoşgörülü oldukları bulunmuştur (Sayıl, Uçanok & Güre, 2002). Yapılan araştırmalarda ergenler tarafından algılanan ebeveyn izleme davranışlarının ergenin cinsiyeti, sınıf seviyesi, anne-baba birliktelik durumu ve kardeş sayısı gibi değişkenler ile (Aksoy, Kahraman & Kılıç, 2008), okul tükenmişliği ve zorbalık (Aypay, Durmuş & Aybek, 2016) ile ilişkisi incelenmiş ve izlemenin önleyici rolü üzerinde durulmuştur (Karataş & Öztürk, 2010; Ulaş, Demirtaş-Zorbaz & Kızıldağ, 2012). Bununla birlikte bazı araştırmalarda ebeveyn izlemesinin kısıtlayıcı rolünün hâkim olduğu psikolojik kontrolün genci yalnızlaştıran rolüne de değinilerek sakıncalı yönleri vurgulanmıştır (Sayıl & Kındap, 2010; Kurt, Sayıl & Tepe 2013). Ebeveyn izlemesi ergen algılarına dayalı olarak incelenmiş olmakla birlikte bu konuda ebeveynler üzerinde yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Yukarıda bahsedilen çalışmalarda özellikle yaşanan çatışma alanları incelendiğinde, annelerin bilgi edinmek istediği alanlarla örtüştüğü görülmekte birlikte, mahremiyet ve gizliliğin anlamı bağlamında yeterli veriye sahip olmadığımız söylenebilir. Oysa Türkiye bağlamında bunun önemli olduğu düşünülmektedir. Çünkü Rote ve Smetana’ya (2015) göre bugüne kadar ebeveyn izlemesi ile ilgili ampirik bilginin neredeyse tamamı bireycilik ve özerklik konularına daha fazla odaklanan Kuzey Amerika ve Avrupa’da yapılan araştırmalardan elde edilmiştir. Oysa Birleşik Devletler’de yapılan farklı etnik grupları içeren çalışmalarda ebeveynlerin meşru otoritesine ilişkin yargılamaların sıklığının ve gizleme nedenlerinin kültür ve etnik gruplar açısından farklılık arz ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Hawk, Becht ve Branje’ye (2016) göre, Batılı ülkelerde ebeveynlerin ergenin kişisel alan ve eşyalarını gizlice karıştırması sık görülmeyen bir izleme stratejisidir. Bu durum aile ilişkilerinin geleneksel olarak güç hiyerarşisine dayandığı ve aile üyelerinin benlik kavramlarına dahil edildiği Çin gibi daha kolektivist toplumlarla farklılık taşımaktadır (Cheung, Pomerantz & Dong, 2013). Toplulukçuluğun ağırlıklı olduğu kültürlerde gözlemlenen mahremiyet sınırlarının yöntemi çoğunlukla tek taraflıdır, statüsü daha yüksek olan aile üyeleri daha az baskın üyelerden bilgi edinme hakkına ve becerisine sahiptir. Bu durum itaat ve ailevi bağımlılığı vurgulayan geleneksel sosyalleşme uygulamalarına karşılık gelir bu nedenle ebeveynler ergenin odası ya da eşyalarını özel alan olarak değil, kendi denetimlerinde olması gereken alanlar olarak kabul edebilir (Tamis-LeMonda vd., 2008).

Çin kültürünün ebeveyn-ergen ilişkilerini nasıl biçimlendirdiğine ilişkin tartışmalara benzer bir yaklaşımın Türkiye açısından da getirilebileceği söylenebilir. Kağıtçıbaşı'nın (2000, 2007) karşılıklı duygusal bağlılık modeline göre, Türkiye'de özellikle kentli aileler arasında, çocuk yetiştirmede anne-babanın kontrolü ve aileye bağlılıkla birlikte çocuğun özerkliği de vurgulanmaktadır. Var olan sınırlı sayıdaki çalışma, karşılıklı duygusal bağlılık modelinden yola çıkarak, ebeveyn-ergen ilişkilerinin mahremiyet bağlamında daha kontrolcü ve dolaylı bilgi sağlama stratejilerine daha yatkın olabileceğini düşündürmektedir. Yine çeşitli araştırmalar bireysel benlik ve özerkliğin giderek daha fazla önemsendiğini göstermektedir (Çileli, 2000; İmamoğlu & Karakitapoğlu-Aygün, 1999). Ancak, Özdemir ve Çok'un (2011) da belirttiği gibi, ülkemizdeki ergenlerin özerkliği, ailelerin bu konudaki desteği, aile içinde özerkliğin gelişimi konularında yeterli çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmayla uluslararası alanyazında çeşitli kültürlerde incelenen ebeveyn-ergen ilişkilerinin, bilgi alışverişi ve mahremiyet bağlamında ülkemizde nasıl ortaya çıktığının incelenmesi amaçlanmaktadır. Diğer yandan, ebeveyn-ergen ilişkilerini ele alan araştırmalar bu ilişkilerin anne ve baba açısından önemli farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ergenler genellikle annelerine daha çok yakınlık duymakta, onlarla daha fazla başbaşa zaman geçirmeyi istemekte ve duygusal sorunları hakkında onlarla konuşurken kendilerini daha rahat hissetmektedirler. Bunun sonucu olarak, ergenlerin aktiviteleri ve akranları hakkında annelerin daha fazla bilgi sahibi olduğu ve ergenin yaşamına babaya kıyasla daha fazla dahil olduğu (Crouter vd., 2005; Waizenhofer vd., 2004) görülmektedir. Her iki ebeveyn açısından ergenle ilişkilerinde görülen bu önemli farklılığı ülkemizde de benzer bir nitelik taşıdığı görüldüğünden (Çetin & Çok, 2011; Çetin Gündüz & Çok, 2015), annelere odaklanmanın bu alanda çalışmak için uygun bir ilk adım olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan ebeveyn izlemesi özellikle orta ergenlik döneminde sık görülen riskli davranışları önlediği ve sosyal, psikolojik ve akademik uyumu arttırdığı için önemli görülmektedir (Çetin & Çok, 2011; Pettit, Laird, Dodge, Bates & Criss, 2001). Orta ergenlik dönemi, risk alma, madde kullanımı ve anti sosyal davranışların daha sık karşılaşıldığı bir dönem olduğundan (Smetana, 2011), ergen izlemesinin daha da önem kazandığı bir dönemdir, bu nedenle bu çalışmada 9. ve 10. Sınıfa devam eden ergen anneleri seçilmiştir. Bu konudaki sınırlı sayıdaki çalışma, konuyu nicel bağlamda ele alırken, izlemenin kültürümüzde anneler arasında nasıl ortaya çıktığını, onların ergenle yaşantıları açısından ele alan çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmayla Türkiye'de annelerin izleme davranışlarına ilişkin literatüre kültürel bağlamda bir katkı yapılabileceği düşünülmektedir. Bahsedilen tartışmalardan hareketle bu çalışmada ergen annelerinin çocuklarıyla ilgili bilgi alma deneyimleri mahremiyet ve gizlilik bağlamında ele alınacaktır. Bu yolla, öncelikle annelerin ergenle ilgili bilgiye ne ölçüde sahip oldukları, bilgiye ulaşmak için kullandıkları yöntemler ve bunların annelerin mahremiyet ve özel alana yönelik anlamlandırmaları örgüsünde ne şekilde ortaya çıktığının anlaşılması amaçlanmaktadır.

Yöntem

Araştırma Deseni

Patton'a (2002) göre, araştırma sorusunun ilgili alanyazında kapsamlı bir biçimde yer bulmadığı durumlarda, konuya dair kapsamlı bilginin nicelden çok nitel yöntemlerle elde edilmesi daha uygundur. Bu yolla daha derinlemesine ve çok boyutlu veriye ulaşılması olanaklı olmaktadır. Bu çalışma, ergen annelerinin ergenle ilgili bilgiye sahip olma, ulaşma ve özel alanlarına dair algıları gibi yurtdışı literatürde yer bulan ancak Türkiye bağlamında doğrudan çalışılmamış bir konuya alanına

yöneldiğinden konuyla ilgili kapsamlı ve derinlemesine bilgiye ulaşabilmek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden biri olan yorumlayıcı fenomenolojik yöntem kullanılmıştır. Fenomenoloji, çalışılan konuyu soyut olmaktan çıkararak, yaşamın bir parçası olarak değerlendirmekte ve bağlam aracılığıyla açıklamaya çalışmaktadır. Yani belirli bir durumu çalışmak için, bireylerin bu durumla ilgili deneyimlerinden, yaşantılarından ve bakış açılarından yola çıkılmaktadır (Giorgi & Giorgi, 2003).

Çalışma Grubu

Yorumlayıcı fenomenolojide örneklemin araştırma sorusuna bağlı olarak mümkün olduğunca homojen bir grup oluşturması tercih edilir bu nedenle amaçlı örnekleme kullanılmaktadır. Bazen araştırma sorusunun kendisi oldukça dar bir grubu işaret eder, ancak bu çalışmadaki gibi geniş bir grubu hedefleyen çalışma sorusu söz konusu olduğunda, katılımcıların homojenliğini sağlamak amacıyla ekonomik durum, eğitim durumu gibi demografik değişkenler kullanılması önerilmektedir (Smith & Osborn, 2015). Bu çalışmada katılımcıların homojenliği açısından araştırma amacını etkileyebilecek diğer değişkenleri benzer kılabilmek adına katılımcıların araştırmaya dahil edilmesinde annelerin 9 ya da 10. sınıfta öğrenim gören ergen çocuğa sahip olması, en az lise mezunu olması, daha önce çalışmış ya da halihazırda çalışıyor olması, anne-baba ve çocuklardan oluşan bir aile yapısında olması ve orta gelir seviyesinde yer alması kriterleri aranmıştır. Tablo 1.'de annelerin demografik özelliklerine yer verilmiştir.

Tablo 1.
Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcılar*	Yaşı	Mesleği	Eğitim Düzeyi	Çocuk Sayısı (K/E)	Ergenin Sınıf Düzeyi
Aylin	44	Öğretmen	Üniversite	K:1, E:1	10. sınıf (K)
Burcu	42	Memur	Üniversite	K:1, E:1	10. sınıf (E)
Özge	53	Ev Hanımı	Lise	K:2, E:1	10. sınıf (K)
Sibel	53	Öğretmen	Üniversite	K:1, E:1	9. sınıf (K)
Hatice	52	Ev Hanımı	Lise	K:2, E:1	9. sınıf (E)
Aysel	37	Öğretmen	Üniversite	K:2, E:0	9. sınıf (K)
Seher	37	Ev Hanımı	Lise	K:1, E:1	10. sınıf (K)
Özgül	35	Ev Hanımı	Lise	K:0, E:2	10. sınıf (E)
Aslı	44	Serbest M.	Yükseköğretim	K:1, E:1	10. sınıf (K)
Selma	47	Serbest M.	Üniversite	K:1, E:1	9. sınıf (E)

*Katılımcıların gizliliğini korumak amacıyla mahlas kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında bireysel derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem katılımcıların belirli bir konuya ilişkin özgün bakış açılarını ortaya koymak amacıyla fenomenolojik çalışmalarda sıklıkla tercih edilmektedir (Pietkiewicz & Smith, 2014; Smith, 1996). Konu odağını iyi yansıtabilmek açısından yarı yapılandırılmış, açık uçlu sorulardan oluşan bir görüşme rehberi

hazırlanmıştır. Rehberin hazırlanmasında ilgili literatürden ve görüşme rehberinin hazırlanmasına yönelik kaynaklardan yararlanılmıştır (Smith & Osborn, 2015). Rehber yarı yapılandırılmış olarak hazırlanmış, dolayısıyla görüşmeler sırasında öngörülmemiş olan alanlara yönelik bazı sondaların kullanılmasında esneklik sağlanmıştır. Sorular, annelerin ergen çocukları ile yaşadıkları çatışma alanları, özel alan sınırı, çocuklarının hayatları ile ilgili bilmek istedikleri, çocuklarıyla ilgili merak ettikleri konuları öğrenmek için kullandıkları yöntemler ve paylaşımında bulunma konuları hakkında bilgi almayı amaçlayan 13 temel ve 7 yedek sorudan oluşmuştur. Hazırlanan soruların ilk üçü annelerin ergenle ilişki örüntüleri, çatışma alanları, gündelik yaşamlarına yönelik ısınma soruları, sonraki 10 soru ise, ergenle ilgili neleri bilmek istedikleri, okul, arkadaş, okul dışı etkinlik, internet kullanımı gibi konularda ergenle ilgili bilgi düzeyleri, bu bilgilere ulaşmak için kullandıkları yöntemler, ergenin özel alanı, özel hayat ve mahremiyetin anlamı ve sır saklamayla ilgili sorulardan oluşmaktadır. Hazırlanan yedek sorular ise, soruların anlaşılamadığı durumlarda ya da yeterli yanıt alınamadığı durumlarda sonda için kullanılmıştır.

Araştırma Ortamı

Ülkemizde farklı coğrafi bölgelerde sosyo-kültürel değerler, gelenek ve görenekler aile yapılarına da yansımaktadır (Kağıtçıbaşı, 2000). Bu gerekçeyle görüşmeler için Marmara bölgesinden araştırmacıların çalıştıkları Edirne ve İstanbul illeri seçilmiştir. Edirne ve İstanbul'da bulunan dört devlet lisesinde öğrenim gören çocukları bulunan ve kriterlere uyan katılımcılara araştırmanın tanıtıldığı bir davet gönderilmiş ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan 10 katılımcıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin 7'si liselerin rehberlik servislerinde görüşmeci ve katılımcının anlaştığı saat dilimlerinde gerçekleştirilmiş, 3 görüşme ise katılımcıların tercihleri doğrultusunda kendi evlerinde gerçekleştirilmiştir. Tüm görüşmeler 40 ila 80 dakika arasında tamamlanmış ve görüşme sırasında katılımcıların izniyle ses kayıtları alınmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde yorumlayıcı fenomenolojik analiz kullanılmıştır. Bu analizin amacı, bireylerin dünyasını kavramak, katılımcıların kendi bireysel ve sosyal yaşantılarını nasıl anlamlandırdıklarını anlamaktır. Süreç yorumlayıcı olduğundan araştırmacı, katılımcıların dünyayı yorumlamasını yorumlamaya çalışmaktadır (Smith, 1996; Smith & Osborn, 2015). Analizler, araştırma sorularına verilen yanıtların, çalışmanın temel eksenini oluşturan ergenle ilgili bilgi düzeyi, izleme stratejileri ve mahremiyet algılarından yola çıkarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma analizinin ilk adımında her iki gruba ait ses kayıtları harfiyen kelime işlemciye aktarılmış ve elde edilen verilerin defalarca okunmasıyla katılımcıların bakış açılarına hâkim olunmaya çalışılmıştır. Daha sonra araştırma sorularına yanıt olan öğeler ayıklanarak her ifadedeki anlam grupları ortaya çıkarılmıştır. Bu noktada söylemin bireysel analizi yapılmıştır (ideographic analysis) başka bir ifade ile, her bir söylem araştırmacı tarafından yorumlanarak ifadelerin araştırmacı tarafından nasıl anlaşıldığı ortaya konulmuştur. Tüm metinler için bu işlem yapıldıktan sonra anlam gruplarının tekrarlanma sıklığı incelenmiştir. Buna bütünsel (nomothetic analysis) analiz denmektedir. Burada yapılan, katılımcıların bakış açılarının örtüştüğü noktaları anlamaya çalışmaktır. Bu biçimde benzerlikler belirlenerek, üzerinde çalışılan fenomenin o bireyler için temel olan öğeleri ortaya çıkarılmıştır. Bu noktadan sonra benzerlikler, temalar ve kategoriler altında toplanarak bu temalar arasındaki bağlantılar ortaya konmuştur. Bu aşamada ilişkili temalar kendi aralarında gruplanarak kategoriler haline gelirken, bazı öğeler tamamen çıkarılmıştır. Son aşama ise kâğıda dökme ve yorumlama

aşamasıdır. Bu aşamada nihai bulgular analiz edilerek, ilgili yazın araştırmaları yapılmıştır (Pietkiewicz & Smith, 2014; Sadala & Adorno, 2002; Smith & Osborn, 2015).

Araştırmacı Rolü

Nitel araştırmada çalışmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla kullanılan yaygın yöntemlerden biri aynı görüşme dökümünü birden fazla araştırmacının birbirinden bağımsız olarak kodlaması ve ardından ortaya çıkan analizlerdeki benzerlik ve farklılıkların tartışılmasıdır. Böylelikle bulgulara son halinin verilmesi ve araştırma sonuçlarının teyidi mümkün olmaktadır (Creswell & Miller, 2000). Bu çalışmada araştırma sürecine müdahil her üç araştırmacının da bakış açısını çalışmaya dâhil edebilmek amacıyla ayrı ayrı analiz yapılmasına ve ortaya çıkan temaların karşılaştırılmasına dayalı bir yaklaşım izlenmiştir. Ancak, yorumlayıcı fenomenolojik analiz kullandığı metodolojik felsefi dayanaklar açısından, araştırmacıların da araştırma sürecinin öznel birer parçası oldukları ve dolayısıyla araştırmacının bakış açısının analizden bağımsız olarak düşünülmemeyeceği savına dayanmaktadır. Nitel verinin analizi, araştırmacı ile veri arasındaki yoğun etkileşim sonucunda gelişen bireysel ve yaratıcı bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Smith, 1996). Yorumlayıcı fenomenoloji bu yaklaşımıyla birden fazla araştırmacının bağımsız analizlerinin bütünüyle ortaklaşmasının olanaklı olamayacağını önermektedir (Braun & Clarke, 2013; Clarke, Braun & Hayfield, 2015). Dolayısıyla bu çalışmanın analizlerinde her ne kadar üç araştırmacı da analiz sürecine bağımsız olarak katkıda bulunmuş olsa da kategori ve temaların son haline getirilme süreci büyük oranda ilk yazarın sorumluluğunda gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Analizlerde ortaya çıkan üç ana kategoriden bahsedilebilir: Belirgin olmayan sınırlar, kontrol duygusu ve çoklu bilgi alma stratejileri. Bahsedilen bu üç ana kategori temalarıyla ilişkileri bağlamında sunulacaktır.

Belirgin Olmayan Sınırlar

Ergen annelerinin çocuklarıyla ilişkilerinde mahremiyet ya da kişisel alan algılarının önemli ölçüde sınırlı olduğu görülmektedir. Annelerin çoğu çocuklarının özel yaşamları ya da mahremiyetleri konusunda daha önce hiç düşünmediklerini ya da neyin kişisel alan sayılabileceğinden emin olmadıklarını belirtmişlerdir.

“(Özel alanı olabileceğini) hiç düşünmedim açıkçası. Hiç konuşmadım da bu konuda... Aslında bir eksiklik olduğunu fark ettim. Bunu hiç düşünmemiştim.” (Özge)

“Bilmem, yani bedenleri değişiyor bu dönemde, cinsellik filan gibi konular çıkıyor, bunlar heralde” (Selma)

Çocuklarının kendi özel yaşamları dahilinde, anlatmak ya da paylaşmak istemeyebilecekleri ya da kendilerine saklamak isteyecekleri bilgiler olup olmadığına yönelik sondalarla birlikte annelerin bunu kendi açılarından ve ergen açısından farklı biçimlerde tanımladıkları görülmüştür. Ergen açısından mahremiyet ve özel alan konusunu yorumlarken anneler iki tema üzerinde durmuşlardır: Cinsellik/romantik ilişkiler ve bilgisayar/cep telefonu/oda.

Özel alan olarak cinsellik ve romantik ilişkiler. Annelerin büyük bir bölümü bir süre düşündükten ve mahremiyet, özel yaşam gibi konuları kendi açılarından sorguladıktan sonra ergenlerin cinsiyet ayrımı olmaksızın en fazla kız/erkek arkadaş konusunu gizledikleri ya da bu konu hakkında konuşmaktan kaçındıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca çocuklarının flört yaşantısını bilmek istemelerine karşın, kendilerine saklamak isteyecekleri “ayrıntılar” olabileceğini ve buna saygı duyabileceklerini ifade etmişlerdir.

“(Flört ilişkisi hakkında) bilmem gerektiği kadarını bileyim. Ben çocuğuma güveniyorsam bana çok ince teferruat vermesine gerek yok. O küçük detayları arkadaşları ile yaşasın.” (Aylin)

“Kız arkadaşın var mı diye soruyorum. Sınıftan kız arkadaşın yok mu diye soruyorum... Hiç konuşmaz hiç anlatmaz böyle şeyleri. Aman anne ya filan der geçiştirir.” (Burcu)

Diğer yandan kız çocuğu olan anneler tarafından gündeme getirilmemiş olmasına karşın, erkek çocuğu olan anneler açısından bu alanda cinsellik ve cinsel deneyimler önemli bir mahremiyet sınırı olarak ortaya çıkmıştır. Erkek ergenlerin anneleri cinsel deneyimleri konusunda ergenlerin kendilerine saklayabilecekleri ya da bilmeyi talep etmeyecekleri detaylar olabileceğini ifade etmişlerdir. Erkek ergenlerin anneleri cinsiyet farkının bu konuda konuşmalarını önemli ölçüde sınırlandırdığını da ifade etmişlerdir

“Belki cinsellikle ilgili olabilir yani ama ben bilmek istemem... Varsa da babasıyla konuşsun.” (Selma)

“...tabi şeyler olabilir yani bazı cinsellikle ilgili konular, sorunlar filan. Ama bunları konuşamazsın sonuçta erkek çocuk, konuşmak isterim ama işte...” (Özgül)

Özel alan olarak ergenin odası, cep telefonu ve bilgisayar. Her ne kadar anneler özel alan ve mahremiyet konularını daha önce düşünmediklerini belirtse ve neyin özel alan olarak tanımlanabileceği konusunda net bir sınır ifade etmeseler de bu soruyu kendi çocukları açısından düşündüklerinde özellikle oda, cep telefonu ve bilgisayar gibi ergenin kullanımına ait alanlar sıklıkla dile getirilmiştir. Annelerin büyük bir bölümü ergenlerin kimi zaman sözel olarak kimi zaman da davranışları ile dolaylı olarak özel alan sınırlarını çizmek istediğini belirten ifadelerle yer vermiştir. Annelere göre, oda, cep telefonu, ders çalışma alışkanlıkları ve karşı cinsle ilişkileri ergenler için özel, fazla müdahale edilmesini istemedikleri alanları temsil etmektedir. Dolayısıyla ergen çocukları ve onlarla yaşadıkları deneyimleri açısından düşündüklerinde, annelerin özel alanla ilgili daha net ve belirgin ifadelerde buldukları görülmektedir. Ancak bu durum, çoğunlukla annelerin mahremiyet ve gizlilikle ilgili kendilerini sınırlandırması anlamına gelmemektedir. Yani anneler, ergen açısından özel alanın farkında olsalar da bu alana müdahale etmenin kendileri açısından doğal, hatta ebeveynlik görevinin bir parçası olduğunu düşünmektedir.

“(Odasının) kapısını sürekli kapatır o, ben de açarım. Bazen kızıyor, kapımı çalıp da giriyor. Bazen çalışıyorum bazen de çalmadan giriyorum.” (Hatice)

“odasını, çantasını filan kontrol ederim bazen...şimdiye kadar olumsuz bir şey bulmadım ama” (Aslı)

Ancak birçok anne özel alanlara müdahalede buldukları için ergenlerin bazı önlemler aldığını belirtmiştir. Aysel’in ergeni şifre koyarak, Hatice’nin ergeni ise İngilizce yazışma yoluyla tedbir almaktadır.

“İşte bir tek telefonu çok kıymetli. Zaten kilitlidir. Elime aldığımda açamıyorum.” (Aysel)

“Odasında bazen telefonunu unutuyor. Ben giriyorum tabi ki bakıyorum telefonuna... Mesajlarını okuyorum bazen ama çoğu da İngilizce. Hiç anlamıyorum kapatmak zorunda kalıyorum.” (Hatice)

Bilgi Hakimiyeti/Kontrol Duygusu

Ergen annelerinin çocuklarıyla ilgili neyi bilmek istediklerinden ziyade, hangi yollarla bu bilgiye ulaşmayı tercih ettikleri ve dolayısıyla çocuklarının kişisel alan ya da mahremiyetine ilişkin yargıları en temelde “kontrol duygusu” olarak tanımlanan tema çerçevesinde şekillenmektedir. Kontrol duygusu annelerin çocuklarıyla ilgili bilgiye ne ölçüde sahip olduğunu, çocuklarının yaşantılarında neler olup bittiğine ne ölçüde hâkim oldukları ve bu konularda kendilerini ne ölçüde güvenli ve rahat hissettiklerini ifade etmektedir. Anneler açısından ergenlerin yaşantıları üzerinde kontrol duygusuna sahip olmanın ilişkili olduğu unsurlar incelendiğinde açık iletişim ve karşılıklı güven, babanın ilişkilerdeki rolü ve olumsuz geçmiş deneyimlerin öne çıkan temaları oluşturduğu söylenebilir.

Açık iletişim ve karşılıklı güven. Anneler çocuklarıyla ilişkilerini, her şeyin açıkça konuşulabildiği, kendini açma, duygu ve düşüncelerin paylaşımı, destekleyicilik ve sıcaklığın ön planda olduğu ve özellikle çocuklara olan güvenle karakterize olan bir biçimde tanımladığında hem kendilerini onlar hakkında daha fazla bilgiye sahip oldukları için, hem de çocuklarıyla ilgili daha yüksek bir güven duygusu yaşadıklarından kontrol duygusunun daha yüksek olduğu görülmektedir.

“Mesela bana diyor ki anne her şeyini anlat bana. Ben de sana anlatayım... Yeri geliyor benim arkadaşım oluyor.” (Aylin)

“Ben güveniyorum kızıma. Her şeyini anlatır. Nerede ne yapıyor bilirim. Arkadaşlarını tanırım, hatta annelerini de tanırım... O da güvenimi hiç sarsmadı şimdiye kadar...” (Aslı)

Aksine, annenin ergenle ilişkisini çatışmalı, fazla paylaşımın olmadığı, mesafeli ve güvensiz tanımladığı durumlarda, çocuklarıyla ilgili daha az bilgiye sahip oldukları, bu nedenle daha kaygılı ve güvensiz oldukları için de çocuklarıyla ilgili daha düşük kontrol duygusuna sahip oldukları söylenebilir.

“Yani ne bileyim konuşmaz hiç, anlatmaz... Böyle bir sohbet açmaya çalışırım, anlatsın diye hemen terslenir... Ne yapacağımı şaşıyorum ben de... Korkuyor insan.” (Özgül)

“Eskiden hiç böyle değildi, okuldan gelir ne olduysa bir bir anlatırdı... Geçen seneden beri değişti. Sanki elimden kayıp gidiyor...” (Selma)

Ergenin cinsiyeti. Annelerin ergen çocukları ile kontrol duygularında ergenin cinsiyetinin önemli bir diğer tema olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Anneler, kız çocukları ile daha açık, duygu ve düşüncelerin yoğun olarak paylaşımına dayalı, bazen daha çatışmalı ya da annenin daha fazla özel yaşama müdahalesine dayalı olsa da daha sıcak ve yakın bir ilişki tanımlamaktadır.

“Otururuz biraz anne kız konuşuruz. Bugün ne yapılmış, üzüntüsü varsa üzüntüsünü anlatır, sevinci varsa sevincini anlatır. Arkadaşlarıyla nasıl geçmiş günü onu anlatır.” (Özge)

“(Kızımla ilişkim) iyi hatta gayet iyi... Daha önce bir erkek arkadaşı vardı. Bunu anlatmıştı bana. Hatta kendi arkadaşları çok şaşırmışlar annene nasıl anlatabiliyorsun diye.” (Sibel)

Bu durumun aksine erkek ergene sahip olan anneler, çocuklarının kendileriyle fazla paylaşımda bulunmaması, kendini açmaktan kaçınması, ketum ve kapalı davranmasından yakınmakta, özellikle çocukluktan ergenliğe geçişle birlikte paylaşımların azalması nedeniyle yaşadıkları hayalkırıklığı ve endişeyi dile getirmiştir.

“Ben çok inemiyorum gibi geliyor oğluma. Kapalı biraz. Yakalamaya çalışıyorum o da bana müsaade etmiyor.” (Burcu)

“İyi geçti deyip hemen olayı kapatır. Çok fazla kendisi ile ilgili konuşmaz oğlum.” (Özgül)

Ebeveyn olarak babanın rolü. Katılımcılarla yapılan görüşmede babaya ilişkin sorular yer almamasına karşın annelerin anlatımlarında babayla ilişkilerine de yer verildiği görülmektedir. Baba, annelerin özellikle ergene dair kontrol duygularında önemli bir değişkendir. Annelerin önemli bir bölümünün anlatımlarında “biz” ifadesi anne ve ergeni ortaklaştırarak, babanın ilişkideki rolünü daha az vurgulamaktadır.

“Babasından daha iyi benimle anlaşıyor. Her şeyini anlatıyor. Saklamaz, şey yapmaz. İlişkimize benimle daha iyi...Babaya göre daha anlayışlıyım. Babadan saklama gereği duyabiliyoruz bazen ikimiz.” (Aysel)

“...şimdi ben biliyorum arkadaşlarını, sorumluluk sahibi kızlar ama babasına söylesek izin vermeyecek, ben de hadi git dedim söylemeyiz” (Seher)

Ortaklık duygusunun eşleriyle değil de çocuklarıyla kurulması annenin ergenin yaşamıyla ilgili sorumluluğu büyük oranda üstlenmesini, babanın ise kısıtlayıcılık ve otorite rolünü ön plana çıkarmaktadır. Özellikle ergen ile yaşanan çatışmalarda annenin üstesinden gelemediği ve sorumluluğun babaya verildiği durumlarda kısıtlayıcılık rolü ön plana çıkmaktadır. Özgül ve Burcu'nun ifadeleri buna uygun birer örnektir.

“Bu sene dinlemeyeceğim artık diyor. Çıkacağım dışarı, geç saate kadar arkadaşlarımla olacağım diyor. Ben de o konuya hiç girmiyorum, oğlum babanla halledin diyorum.” (Burcu)

“...babana söyleyeceğim diyince iş değişiyor tabi, onunla benim gibi tartışmıyor” (Özgül)

Diğer bazı annelerin anlatımlarında ise, “biz” ifadesi, anne ve babayı ifade etmektedir ve ergenle ilgili kararlar ve kurallar konusunda ortaya çıkmaktadır. Bu ifadelerde annelerin eşleriyle ergenin yaşamına dair güçlü bir ortaklık duygusuna sahip oldukları ve ergenin yaşantısının ortak bir parçası olduklarına dair göndermeler bulunmaktadır. Bu durum annelerin ergenle ilgili kontrol duygusunun daha güçlü olması, ergenle ilgili kurallar ve sınırlar konusunda daha net olmalarıyla ilişkili görülmektedir. Ayrıca anne ergenle ilgili tüm sorumluluğu üstlenmiş gibi hissetmediğinden, daha az endişeli ve güvenli görünmektedir.

“Dün akşam arkadaşında kaldı. Babası ile konuşmuşlardı. Ben de bir daha aramadım bu saate kadar.” (Aylin)

“Bizim bazı kurallarımız var, tabi bazen bunları da onunla tartışıyoruz ama kabul eder... Neye izin veririz, neye karşı çıkarız iyi biliyor.”(Selma)

Olumsuz geçmiş deneyimler. Annenin ergen çocuğuyla ilgili yaşadığı kontrol duygusuna etki eden temalardan biri de, daha önce yaşadığı olumsuz deneyimlerdir. Katılımcılar arasında daha önce

ergenlik deneyimini daha büyük çocuğuyla olumsuz bir biçimde yaşamış olan iki annenin ifadeleri bunun kontrol duygusunda önemli değişken olabileceğini düşündürmektedir. Diğer yandan, doğrudan geçmiş deneyimlerinde olumsuz bir yaşantı bulunmasa da annelerin dolaylı yaşantılarla yani çevreden duydukları, gözlemleri ya da okuduklarının güvensizlik ve endişe düzeylerinde etkili olduğu görülmektedir.

“Oğlumun ergenlik döneminde bu davranışların (yanlış arkadaş seçimi, riskli davranışlar) pek çoğunu yaşadığım için hiçbirini üstümden atamadım. Acaba tekrar yaşar mıyım diye düşünüyorum. Şimdi mesela kızımda yaşar mıyım? Onun için de fazlaca endişeli ve meraklıyım... Yine oğlumdan kalan bir korku ile hep artık yatak altlarını kontrol ediyorum”
(Sibel)

Çoklu Bilgi Alma Stratejileri

Annelerin çocuklarıyla ilgili bilgiye ulaşmak için çeşitli izleme stratejilerine bir arada başvurdukları görülmektedir. Genel olarak analiz edildiğinde bu stratejiler açık izleme stratejileri ve kapalı izleme stratejileri olarak iki grupta incelenebilir. Ancak annelerin deneyimleri incelendiğinde yalnızca bir grup stratejiyi kullanmaktan ziyade her iki grup stratejiyi de ağırlıkları değişmekle birlikte zaman zaman kullandıkları görülmektedir. Bu durum, çoklu bilgi alma stratejileri olarak tanımlanmıştır.

Açık izleme stratejileri. Kural koyma, iletişimi başlatma, birlikte zaman geçirme, kendini açma, çocuğunun arkadaşlarıyla tanışma, okulla temas kurma gibi biçimlerde ortaya çıkmaktadır.

“Birlikte alışverişe çıkarız, yemeğe gideriz, herşeyden konuşuruz, zaten bilmek istediğim bir şey olsa sorarım, konuşurum o da anlatır zaten...”(Seher)

“Arkadaş çevresini de tanıyoruz biz. Aileleri ile de tanıştık. O yüzden sesimiz çıkmıyor.”
(Hatice)

“Bu konuda okula güveniyoruz. Gittiğimizde rehber öğretmen de konuşmuştu. Yabancı maddeler, uyuşturucu bilmem ne konularında en sorunsuz okul dedi.” (Aysel)

“mesela bizim bir kuralımız var, haftaiçi 7’de herkes evde olacak, dışardaysa cep telefonu hep açık olacak, arayınca bulacağız yani” (Aslı)

Kapalı izleme stratejileri. Bu tema kendi içerisinde iki alt temaya ayrılmaktadır; dolaylı izleme stratejileri ve kısıtlayıcı izleme stratejileri. Dolaylı izleme stratejileri çocuğun madde kullanıp kullanmadığını veya boş zamanlarında neler yaptığını anlamak amacıyla oda, cep telefonu, bilgisayar, günlük, çanta-cep kontrolü şeklinde ortaya çıkmıştır.

“İtiraf edeyim, bir gün günlüğünü ele geçirdim. Okudum ben bunu. Okuyunca bunun birtakım şeylere başladığını öğrendim.” (Aylin)

“Güvenliği için çantasına bakıyorum. Ben mecburum çocuğumu takip etmeye.” (Özge)

“Ben özellerini çok karıştırmak istemiyorum ama odasını toplarken yine de bir bakarım. Ama çocukların eşyalarının karıştırılmasından hoşlanmadıklarını bildiğim için çaktırmadan yaparım... Montunun ceplerine kesinlikle ara sıra bakarım.” (Sibel)

Dolaylı izleme kimi zaman kişisel takip ya da abla, ağabey, kuzen gibi üçüncü kişilerin devreye girmesi yoluyla takip davranışları şeklinde de sonuçlanmıştır.

“Yine de içim rahat etmediğinde ağabeyine, ‘Anneciğim bir git bak çaktırmadan, dediği yerde mi kardeşin?’ dediğim oluyor... En azından yanlış bir şey olduğunda ağabeyinden öğreneceğimi bildiğim için çok zorlanmıyorum.” (Sibel)

“Ablaları gizliden takipte onu. (Sosyal medya hesabının) şifresini almışlar bir şekilde, bakıyorlar.” (Hatice)

“Bir de arada kuzenlerine soruyorum kızımın erkek arkadaşı var mı diye.” (Aysel)

Kapalı izleme stratejilerinden ikincisi olan kısıtlayıcı izleme, özellikle ders çalışma ve ev dışında geçirilen zaman konusunda anne ile çocuk arasında yaşanan çatışmayı ve annenin endişesini yansıtan; çok fazla müdahalede bulunma, izin vermeme, sürekli arama davranışlarını ifade etmektedir.

“Arkadaşlarında kalmak istiyor. Ona hayır diyorum...(Kızıma) sonsuz güveniyorum ama çevreye güvenmediğim için birtakım ‘Hayır.’ larım oluyor.” (Aylin)

“Biraz geciksin telefon üstüne telefon. Hiç boş bırakmam. Yarım saat içinde kırk kere ararım. Sürekli ararım hiç durmam.” (Hatice)

“Okul konularında biraz sıkıya alıyorum...aslında istemiyorum böyle olmayı ama elimde değil, konu dersler olunca çok didişiyoruz...” (Aslı)

Her ne kadar daha güçlü kontrol duygusuna sahip olan annelerin ağırlıklı olarak açık izleme stratejilerini, kontrol duygusu daha zayıf olan annelerin ise kapalı izleme stratejilerini tercih ettikleri görülse de bütünsel olarak incelendiğinde annelerin hemen hemen tamamının yukarıda tanımlanan her iki izleme stratejisini de bir arada kullandıkları söylenebilir. Yani ergenle ilişkisini olumlu, açık iletişim ve güvene dayalı tanımlayan anneler dahi, zaman zaman ergenin ceplerini, çantasını ya da cep telefonunu kontrol ettiklerini ifade etmiştir. Benzer biçimde ergenle iletişim kuramadıklarını ifade eden anneler de abla/ağabeyden izleme konusunda yardım almak gibi kapalı stratejilerin yanısıra, sohbet başlatmak, paylaşımında bulunmak ve soru sormak gibi açık stratejileri kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, annelerin tamamının açık ve kapalı stratejileri içeren çoklu bilgi alma stratejilerini kullandıklarını göstermektedir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma ergen annelerinin çocuklarıyla ilgili neleri, hangi yolla öğrenmek istediklerini mahremiyet ve gizlilik algısı bağlamında anlamak amacıyla yapılmıştır. Çalışma bulguları üç kategori çerçevesinde ortaya çıkmıştır: Belirgin olmayan sınırlar, kontrol duygusu ve çoklu bilgi alma stratejileri. Anneler genel olarak mahremiyet, kişisel alan, özel yaşam gibi konularda çok fazla düşünmediklerini ve ergenle ilgili her şeyi bilmek istediklerini ifade etmişlerdir. Kendileri açısından mahremiyeti bu biçimde ifade etseler de kendi çocuklarıyla yaşantıları açısından düşündüklerinde ergenin odası, kişisel eşyaları, flört yaşantısı ve ders çalışma başlıklarının kişisel alan olarak tanımlanabileceğini ifade etmişlerdir. Yani annelerin aslında özel alana ilişkin bazı sınırların farkında oldukları ancak, ergenle ilişkilerinde bu sınırları dikkate almadıkları söylenebilir. Yapılan

çalışmalar annelerin genellikle ergenlerin faaliyetleri hakkında bilmek istemediği hiçbir şey olmadığını yani herşeyi bilmek istediklerini göstermektedir. Bazı anneler bilmesine gerek duymadığı şeylerin olduğunu ancak çocukları anlatmak istediğinde dinleyebileceklerini belirtmiştir (Smetana & Rote, 2015). Çin gibi toplulukçu kültürlerde ise ebeveynlerin özel alan ve gizlilik konularında çoğunlukla böyle bir sınır bulunmadığı görülmektedir. Ergenlerin "özel" bilgi ve mülkleri bu nedenle büyük ölçüde ebeveynlerin mülkiyetindedir ve gençler ebeveyn beklentilerine uyma yükümlülüğündedirler (Cheung vd., 2013). Bu perspektiften bakıldığında ebeveynler ergenlerin mahremiyet iddialarını, bilgileri gizlemek için bir strateji olarak görebilirler (Tang & Dong, 2006). Türkiye’de de benzer biçimde aile yapısı özerklik ve bireysellikten çok, yakın bağlar, sadakat, uyum ve karşılıklı bağlılığa dayalıdır (Kağıtçıbaşı & Sunar, 1992; Okman-Fişek, 1982; Sunar & Fişek, 2005). Aileler gençlerin bir çok ihtiyacını yıllar boyunca karşılamakta (Gülerce, 1996), bu ise değer olarak bireysel başarıdan çok, ortak desteği ön plana çıkarmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2000). Bu çalışmada annelerin sınırların farkında olmalarına karşın dikkate almamaları, söz konusu geleneksel ebeveyn-ergen uygulamalarıyla açıklanabilir.

Diğer yandan, annelerin ergenler açısından düşündüklerinde özel alan ve mahremiyetin anlamıyla ilgili çok daha belirgin sınırlar çizdikleri görülmektedir. Çocuklarının hassas olduğu konu alanlarının genellikle aralarında anlaşmazlığın en fazla yaşandığı alanlar olduğunu da verdikleri örneklerle belirtmişlerdir. Benzer bir durum Çinli ergen ve ebeveynleri arasında da görülmektedir. Örneğin, Hawk’un (2017) aktardığına göre, Çinli ergenler ebeveyn izlemesini ebeveynlerine kıyasla daha olumsuz olarak değerlendirmektedir ve ABD’deki gençlere kıyasla ebeveynlerine daha fazla açıklamada bulunmalarına rağmen, paylaşımda bulunma zamanla her iki grup için de benzer oranlarda azalmaktadır. Ebeveynlerin talebi gençler tarafından ilginin işareti olarak yorumlandığı durumlarda açıklamayı, paylaşımı teşvik edebilirken talebin daha kısıtlayıcı bir hal alması Çinli gençlerin ebeveynleriyle iletişimlerinde paylaşımın, dürüstlüğün ve açık iletişimin azalmasına neden olmaktadır. Ayrıca, gizli izlemenin Çinli ergenlerin mahremiyet ihlali algısı ile güçlü bir ilişkisinin bulunduğunu ve ergen-anne-baba iletişiminde bozulmalara yol açtığı bulunmuştur (Hawk, 2017).

Diğer yandan anneler, ergenlerin özellikle karşı cinsle ilişkilerle ilgili bazı detayları kendilerine saklayabileceklerini, erkek çocukların ise cinsellikle ilgili konuları paylaşmayabileceğini ifade etmişlerdir. Bu bulgular konuyla ilgili literatürle benzerlik göstermektedir. Yapılan nitel araştırmalarda ergenlerin ebeveynlerinden romantik ilişkilerini gizleme eğiliminde olduğu (Bakken & Brown, 2010) ve romantik faaliyetlerini özel bir konu olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır (Daddis & Randolph, 2010). Ebeveyn açısından da benzer bir durum söz konusu olmaktadır; yapılan çalışmalarda neredeyse tüm annelerin cinsellik konusunda gençler ile iletişim kurmaları gerektiğine inanmalarına rağmen, bunu tartışmak konusunda rahat hissetmedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Rosenthal, Feldman & Edwards, 1998; Smetana & Rote, 2015).

Kontrol duygusu/Bilgi hakimiyeti bu çalışmada bir diğer kategori olarak ortaya çıkmıştır. Bu duyguda açık iletişim, güven ve destekleyici bir ilişkinin, annenin önceki yaşantılarının ve babanın rolünün önemli temalar olduğu görülmektedir. Açık iletişim ve güvenin annelerin bilgi hakimiyeti ile yakından ilişkili olduğunu gösteren çeşitli açıklama ve bulgular bulunmaktadır. Buna göre, ergenlerin ebeveynleriyle olan ilişkileri daha yakın ve güven verici olduğunda ve ebeveynler daha duyarlı olup psikolojik kontrolü azalttığında gizleme davranışlarının azaldığı ve açıklama, bilgi verme eğiliminin arttığı görülmüştür (Cottrell vd., 2007; Tilton-Weaver, 2014). Benzer biçimde ergenler, annelerle etkileşimleri olumsuz olduğunda gündelik aktiviteleri ile ilgili daha az bilgi vermekte ve daha fazla gizleme davranışı göstermektedir (Rote & Smetana, 2015; Smetana, 2011).

Anne ile ergen arasındaki olumlu ilişkinin bilgi hakimiyeti ve dolayısıyla annelerin kontrol duygusu ile ilişkisi bu çalışmada da benzer şekilde ortaya çıkmıştır.

Açık iletişim ve güvenin annelerin kontrol duygusunu güçlendirdiği görülmekle birlikte, bu konuda ergenin cinsiyeti bazı farklılıklar oluşturmaktadır. Genel olarak kız ergeni olan anneler, kızlarıyla daha açık bir iletişim tanımlamış, kızları hakkında daha fazla bilgiye sahip olduklarını belirtmişlerdir. Aksine, erkek ergeni olan anneler, etkili iletişim kuramamaktan, bilgi sahibi olamamaktan yakınmışlardır. Annelerin kızlarıyla ilgili daha fazla bilgiye sahip olmaları, kızlarıyla ilgili daha güçlü bir kontrol duygusu yaşamalarına yol açmaktadır. Hem ülkemizde hem de yurtdışındaki çalışmalar ebeveyn izlemesinde kız annelerinin erkek annelerine oranla daha fazla bilgi sahibi olduğunu göstermektedir (Çetin & Çok, 2011; Çetin Gündüz & Çok, 2015; Laird, Pettit, Bates & Dodge, 2003; Masche, 2010). Bunun en önemli nedenlerinden birinin kız ergenlerin erkeklere göre ebeveynleri tarafından daha fazla izlenmesi olduğu düşünülebilir. Kızlarda izlemenin fazla olması kültürel olarak erkeklerin özerk davranışlarının kızlara göre daha fazla desteklenmesi, kızlardan ise bağımlılık ve itaatkarlığın beklenmesi, özellikle de yaşla birlikte kızların daha sıkı bir denetimle karşılaşması (Palut, 2009) ile açıklanabilir. Bununla bağlantılı bir diğer nedense, ergenlikle birlikte erkeklerin gizliliğinin kızlarınkinden daha hızlı artmasıdır (Keijsers, vd., 2010; Masche, 2010). Çinli kızların erkeklere kıyasla ebeveynleri ile arasında daha fazla güvene ve dürüstlüğe dayalı bir ilişki bulunduğu (Hawk, 2017), benzer biçimde Türkiye’de kız ergenlerin kendini anne ve babaya daha çok açtığı görülmektedir (Çetin & Çok, 2011). Smetana ve Rote’a (2015) göre, özellikle erkekler kızlara göre romantik ilişkilerinin özel yönlerini annelerine daha az anlatma eğilimindedir; bu sebeple annelerin merakını daha fazla çekmektedir. Ergenlerin suskunluğuna tepki olarak annelerde daha fazla bilme isteği oluşabilir. Alternatif olarak çok bilgi isteyen anne ergen tarafından tepki alabilir ve bu durum olumsuz etkileşime yol açabilir. Olumsuz etkileşimler ise ebeveyn izlemesinde annenin geriye çekilmesine neden olabilir. Bu durumun annenin erkek ergenle ilgili kontrol duygusunu olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Kontrol duygusunda etkili görülen diğer bir tema olan babanın ebeveyn-ergen ilişkisindeki rolü, ne derecede aktif bir rol üstlendiğini ifade etmektedir. Bu çalışmada kontrol duygusu güçlü olan yani çocuklarıyla ilgili bilgi hakimiyeti olan ve daha güvenli ve az kaygılı bir ilişki ifade eden annelerin aynı zamanda ebeveynlik davranışlarından bahsederken daha fazla “biz” kelimesini kullandıkları, eşleriyle ortak kararlarından ve davranışlarından bahsettikleri görülmektedir. Aksine, kontrol duygusu zayıf olan anneler, babadan çok az bahsetmiş, bahsedenlerin ise büyük bir kısmı, babanın kısıtlayıcı, otoriter rolüne ya da ergenle birlikte babadan sır saklama gibi pasif bir role göndermede bulunmuştur. Babanın çocuk yetiştirmeye aktif katılımı ortak ebeveynlik kavramıyla açıklanmaktadır. Ortak ebeveynliğin annelerin daha güvenli ve destekleyici ebeveynlik yapmasına katkıda bulunduğu, çocuklarıyla ilgili daha az endişe ve kaygı yaşamalarını sağladığı (Culp, Schadle, Robinson & Culp, 2000; Lamb, 2000; Snarey, 1993) bulunmuştur. Dolayısıyla babanın yalnızca cezalandırıcı ya da kısıtlayıcı değil, aktif katılımcı bir ebeveynlik yapmasının annenin kontrol ve güven duygusunu geliştirdiği düşünülebilir. Türkiye’deki çalışmalara göre anneler, babalara göre hem kız çocuklarını hem erkek çocuklarını daha çok izlemektedir. Yani ergenin gündelik yaşantısına ilişkin temel sorumluluğun annelerde olduğu görülmektedir. Buna göre, babanın para kazanma ve otorite figürü olma özelliği nedeniyle çocuğun etkinliklerini bilmenin annenin işi olarak görülmesi halen yaygınlığını sürdürmektedir (Çetin & Çok, 2011; Çetin Gündüz & Çok, 2015; Palut, 2009). Bu açıdan bakıldığında, bu çalışmada babanın kısıtlayıcı-otoriter yönünü ifade eden annelerin, aldıkları yüksek sorumlulukla birlikte daha fazla endişe ve kaygı yaşadıkları ve daha zayıf bir kontrol duygusu hissettikleri söylenebilir.

Annenin kontrol duygusuyla ilişkili olarak ortaya çıkan bir diğer tema annenin önceki deneyimleri olmuştur. Daha büyük yaştaki çocuğuyla olumsuz bir ergenlik deneyimi yaşamış olmak gibi doğrudan olumsuz deneyimler, ya da çevreden gözlenen, okunan, duyulan dolaylı olumsuz deneyimler annelerin daha endişeli, kaygılı ve güvensiz bir ebeveynlik göstermelerinde dolayısıyla zayıf bir kontrol duygusu yaşamalarında etkili görülmektedir. Bu durumdaki anneler, sürekli endişeli oldukları, çocuklarıyla ilgili kaygı yaşadıklarını dile getirmiştir.

Son olarak çalışmada ortaya çıkan üçüncü kategori olan çoklu bilgi sağlama stratejileri özellikle annelerin kontrol duygusuyla ilişkilidir. Yani annelerin güçlü kontrol duygusu, bilgiye ulaşmak için daha açık stratejiler kullanmalarıyla, zayıf kontrol duygusu ise kapalı stratejiler kullanmalarıyla ilişkili görülmektedir. Ancak güçlü bir kontrol duygusuna sahip anneler dahi, bu çalışmada genelde açık stratejileri tercih etseler de zaman zaman cep telefonunu inceleme, odasını arama gibi kapalı stratejiler kullanabildiklerini ifade etmişlerdir. Ebeveynlerin bilgi alma stratejileri incelendiğinde, genelde doğrudan stratejiler olarak adlandırılan yöntem, ebeveynin bilgi almak için ergene başvurması, konuşma, sohbet başlatma, soru sorma aktif gözlem, dinleme gibi yöntemleri içermektedir. Dolaylı yöntem olarak tanımlanan stratejiler ergenin yakınındaki arkadaş, akraba, arkadaşların ebeveynleri gibi kişilerden ergenle ilgili bilgi almayı içermektedir. Son olarak kısıtlayıcı stratejiler ise özel hayatın gizliliğini ihlal edebilecek günlük okuma, cep telefonu yazışmalarını inceleme, odasını karıştırma gibi yöntemlerdir (Cottrell vd., 2007; Keijsers & Laird, 2014). Yapılan bir araştırmada doğrudan ergenden bilgi almayı tercih eden annelerin, dolaylı ve kısıtlayıcı yöntemleri kullananlara ve tüm yöntemleri bir arada kullananlara göre ergenle ilgili daha detaylı ve fazla bilgiye sahip oldukları ve bu ergenlerin daha fazla kendini açma davranışı gösterdikleri ortaya çıkmıştır (Cottrell vd., 2017). Yani doğrudan stratejileri tercih eden annelerin ergenleri daha fazla kendini açma davranışı göstermektedir. Alandaki çalışmalar kapalı izleme stratejilerinin koruyucu olmaktan çok, ergenin daha fazla bilgi saklamasına yol açtığını ve ebeveyn-ergen ilişkisine olumsuz bir etkisi olduğunu göstermektedir. Ancak, yalnızca kapalı izleme stratejilerini kullanmak değil, açık ve kapalı izleme stratejilerini bir arada kullanmanın da (kapalı stratejiler açık stratejilerin olumlu etkilerini ortadan kaldırdığı için) ebeveyn-ergen ilişkilerine olumsuz etkileri olduğu bulunmuştur (Pettit vd., 2001; Soenens, Vansteenkiste, Luyckx & Goossens, 2006).

Bu çalışmada kontrol duygusu güçlü olan, çocuğuyla açık ve güvenli bir ilişkisi olduğunu tanımlayan anneler dahi, zaman zaman kapalı stratejiler izlediklerini belirtmiştir. Bunun nedenleri düşünüldüğünde, ebeveynler kapalı ve açık stratejileri bir arada kullanabilirler çünkü hangisinin doğru olduğu konusunda kendilerini yeterince bilgili hissetmeyebilirler ve bu nedenle mümkün olan tüm yöntemlere başvurarak önlem almayı tercih edebilirler. Ayrıca bu durum ergenle aralarında yeterince güçlü bir iletişim olmadığını hissettiklerinden ya da tutarlı bir ebeveynlik stiline sahip olmadıklarından da kaynaklanabilir. Bu çalışmada özellikle kontrol duygusu zayıf annelerin konuşma başlatma, sohbet girişimlerinin karşılıksız kaldığından yakındıkları görülmüştür. Dolayısıyla açık stratejiler işe yaramayınca diğer yöntemleri daha fazla kullanmaya başladıkları düşünülebilir. Yine önceki olumsuz deneyimleri, çocukları ile ilgili daha fazla şüphe ve kaygı yaşamalarına yol açtığından, kapalı stratejileri tercih ediyor olabilirler. Ayrıca tutarsız ebeveynliğin açık ve kapalı stratejilerin bir arada kullanılmasında etkili olduğu düşünüldüğünde, babanın kapalı ve sınırlandırıcı rolünün, annelerin kendilerini daha fazla sorumlu hissetmelerine yol açtığı ve daha açık stratejiler kullanmaya çalıştıkları ancak, güvenlikle ilgili kontrolü yitirebileceklerinden duydukları kaygıyla, ek önlem olarak kapalı stratejileri de kullandıkları söylenebilir. Son olarak, kültürel olarak mahremiyet ve özel alanı ihlal algısı bu çalışmadaki anneler arasında görece güçsüz olduğundan, farklı stratejileri bir arada kullanmak ergenin güvenliği ve iyi oluşu için doğal bir önlem olarak görülüyor olabilir. Dolayısıyla, her ne kadar yurtdışında yapılan çalışmalarda çoklu bilgi alma

stratejilerinin ergen-ebeveyn ilişkisini olumsuz etkilediği bulunsa da farklı kültürel özellikler gösteren Türkiye gibi ülkelerde, çoklu stratejilerin benzer bir olumsuz etki gösterip göstermediğini anlamak için daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma ergen annelerinin genel olarak mahremiyet ve özel alan konusundaki sınırlarının belirsiz olduğunu, bilgi hakimiyeti ve kontrol duygularının çocuklarıyla aralarındaki açık ve güvene dayalı iletişim, ergenin cinsiyeti, babanın ebeveynlikte üstlendiği rol ve geçmiş yaşantılarla ilişkili olduğunu, ayrıca annelerin çocuklarıyla ilgili bilgiye ulaşmak için açık ve kapalı bilgi alma stratejilerini bir arada kullandıklarını göstermektedir. Söz konusu bulgular değerlendirilirken bu çalışmanın sınırlılıklarının dikkate alınması gerekmektedir. Öncelikle nitel araştırmanın nihai hedefi genelleme olmadığından, bu çalışmanın sonuçlarından yola çıkarak yapılabilecek nicel araştırmalarla daha geniş katılımcılarla test edilmesi önerilebilir. Diğer yandan bu çalışma, İstanbul ve Edirne gibi kentli ve Batı bölgelerde, en az lise mezunu olan, daha önce çalışmış ya da halen çalışmakta olan ve orta sosyo-ekonomik gelir grubundan annelerle gerçekleştirilmiştir. Söz konusu sınırlılıklar dikkate alınarak sonuçların benzer demografik özellikler gösteren anneler için geçerli olabileceği, ancak ülkemizde farklı eğitim, kültür ve ekonomik özellikler gösteren örneklem gruplarında benzer çalışmaların yapılmasının Türkiye'deki ebeveyn-ergen ilişkilerine dair daha kapsamlı bir veriye ulaşılmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Buna ek olarak, bu çalışma yalnızca 9 ve 10. sınıfa giden ergenlerin anneleriyle gerçekleştirilmiştir. Yani orta ergenlik dönemini kapsamaktadır. Geniş bir yaş aralığındaki ergenlerin incelenmesi durumunda, burada elde edilen sonuçlardan farklı gelişimsel alanlar bulunması beklenebilir. Özellikle ilk ve orta ergenlikte bireyleşme ve özerklik ihtiyacı ile ebeveynlerin bu döneme ilişkin endişeleri arasındaki karşıtlık, anne-babaların daha fazla bilgi alma ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Son ergenlik döneminde, bu kaygıların azaldığı ve özel alana ve mahremiyete daha fazla dikkat edildiği düşünüldüğünde, benzer çalışmaların farklı yaş grupları açısından ne gibi benzerlik ve farklılıklar gösterdiğini ortaya koyması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Son olarak, ebeveyn-ergen ilişkilerinin bilgi alma ve mahremiyet bağlamında incelendiği bu çalışma, annelerin deneyim ve yaşantılarıyla sınırlıdır. Bununla birlikte anneler ve babaların bilmek istedikleri konular, bilgi alma stratejileri ve mahremiyet algısı arasındaki farklılıklar gelecek araştırmalarda incelenebilir. Benzer biçimde bilgi verme ve mahremiyet-gizlilik algısını ergenler üzerinden ele alacak olan sonraki çalışmaların konunun farklı taraflarıyla ilgili daha geniş bir çerçeveye çizilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışma, ergen-ebeveyn ilişkilerinde kullanılacak olan izleme stratejileri açısından, açık izlemenin dolaylı ya da kısıtlayıcı izlemeye göre daha olumlu bir etkileşimi ifade ettiğini göstermiştir. Buradan yola çıkarak, ebeveynlere yönelik müdahale çalışmalarında karşılıklı güven, açık iletişim ve destekleyiciliğe vurgu yapan izleme stratejilerine odaklanılması önerilebilir. Diğer yandan özellikle kişisel alan ve mahremiyet gibi ergen bireyleşme ve özerkliğine göndermede bulunan kavramlara değinilerek, ergen-ebeveyn ilişkisindeki anlamının müdahalelerde ele alınması gerekli görülmektedir. Son olarak, ebeveyne yönelik müdahalelerde babanın ebeveynlikteki rolünün vurgulanması ve ortak ebeveynlik konusunun çalışılması önerilebilir.

Kaynaklar / References

- Aksoy, A. B., Kahraman, Ö. G., & Kılıç, Ş. (2008). Ergenlerin algıladıkları ebeveyn izleme ve destek davranışları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 1-14.
- Aypay, A., Durmuş, E., & Aybek, E. C. (2016). Akran zorbalığı, okul tükenmişliği ve ebeveyn izlemesi arasındaki ilişki. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1389-1396.
- Bakken, J. P., & Brown, B. B. (2010). Adolescent secretive behavior: African American and Hmong adolescents' strategies and justifications for managing parents' knowledge about peers. *Journal of Research on Adolescence*, 20(2), 359-388. 10.1111/j.1532-7795.2010.00642.x
- Braun, V., & Clarke, V. (2013). *Successful qualitative research: A practical guide for beginners*. London: Sage.
- Cheung, C. S. S., Pomerantz, E. M., & Dong, W. (2013). Does adolescents' disclosure to their parents matter for their academic adjustment? *Child Development*, 84, 693-710. 10.1111/j.1467-8624.2012.01853.x
- Clarke, V., Braun, V., & Hayfield, N. (2015). Thematic analysis. In J.A. Smith (Ed.), *Qualitative psychology: a practical guide to research methods* (pp.222-248). London: Sage.
- Cottrell, L., Lilly, C. A., Metzger, A., Cottrell, S. A., Epperly, A. D., Rishel, C., & Stanton, B. F. (2017). Constructing tailored parental monitoring strategy profiles to predict adolescent disclosure and risk involvement. *Preventive Medicine Reports*, 7, 147-151. 10.1016/j.pmedr.2017.06.001
- Cottrell, S. A., Branstetter, S., Cottrell, L., Harris, C. V., Rishel, C., & Stanton, B. F. (2007). Development and validation of a parental monitoring instrument: Measuring how parents monitor adolescents' activities and risk behaviors. *The Family Journal*, 15, 328-335. 10.1177/1066480707303748
- Creswell, J. W., & Miller, D. L. (2000). Determining validity in qualitative inquiry. *Theory into practice*, 39(3), 124-130.
- Crouter, A. C., Bumpus, M. F., Davis, K. D., & McHale, S. M. (2005). How do parents learn about adolescents' experiences? Implication for parental knowledge and adolescent risky behavior. *Child Development*, 76(4), 869-882. 10.1111/j.1467-8624.2005.00883.x
- Culp, R. E., Schadle, S., Robinson, L., & Culp, A. M. (2000). Relationships among paternal involvement and young children's perceived self-competence and behavioral problems. *Journal of Child and Family Studies*, 9(1), 27-38.
- Çetin, H., & Çok, F. (2011). Ana-babaların ergen çocuklarını izlemeleri: Bir gözden geçirme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18(3), 223-234.
- Çetin G. H., & Çok, F. (2015). Ergenlikte anne-baba izlemesi: Ergen, anne ve baba bildirimlerine göre bir inceleme. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16(6), 433-441.
- Çileli, M. (2000). Change in value orientations of Turkish youth from 1989 to 1995. *The Journal of Psychology*, 134, 297-305.
- Daddis, C., & Randolph, D. (2010). Dating and disclosure: Adolescent management of information regarding romantic involvement. *Journal of Adolescence*, 33(2), 309-320. 10.1016/j.adolescence.2009.05.002
- Darling, N., Cumsille, P., Caldwell, L. L., & Dowdy, B. (2006). Predictors of adolescents' disclosure to parents and perceived parental knowledge: Between-and within-person differences. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(4), 659-670.
- Foltz, R. (2011). Parental monitoring or an invasion of privacy? *Reclaiming Children & Youth*, 20(3), 41-42.
- Giorgi, A., & Giorgi, B. (2003). The descriptive phenomenological psychological method. In P. M. Camic, J. E. Rhodes & L. Yardley (Eds.), *Qualitative research in psychology. Expanding perspectives in methodology and design* (pp. 243-273). Washington, DC: American Psychological Association.
- Gülerce, A. (1996). *Türkiye'de ailelerin psikolojik örüntüleri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yay.

- Hawk, S. T. (2017). Chinese adolescents' reports of covert parental monitoring: Comparisons with overt monitoring and links with information management. *Journal of Adolescence*, 55, 24-35. 10.1016/j.adolescence.2016.12.006
- Hawk, S. T., Becht, A., & Branje, S. (2016). "Snooping" as a distinct parental monitoring strategy: Comparisons with overt solicitation and control. *Journal of Research on Adolescence*, 26(3), 443-458. 10.1111/jora.12204
- İmamoğlu, E. O. & Karakitapoğlu-Aygün, Z. (1999). 1970'lerden 1990'lara değerler: Üniversite düzeyinde gözlenen zaman, kuşak ve cinsiyet farklılıkları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 1-22.
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Sunar, D. (1992). Family and socialization in Turkey. *Annual Advances in Applied Developmental Psychology*, 5, 75-88.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Family, self, and human development across cultures, theory and applications*(2nd ed.). London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Karataş, H. & Öztürk, C. (2010). Anne-baba izleme ölçeğinin psikometrik özellikleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12, 151-157.
- Keijsers, L., Branje, S. J., Frijns, T., Finkenauer, C., & Meeus, W. (2010). Gender differences in keeping secrets from parents in adolescence. *Developmental psychology*, 46(1),293-310. 10.1037/a0018115
- Keijsers, L. & Laird, R. D. (2014). Mother adolescent monitoring dynamics and the legitimacy of parental authority. *Journal of Adolescence*, 37(5), 515-524. 10.1016/j.adolescence.2014.04.001
- Kerr, M., & Stattin, H. (2000). What parents know, how they know it, and several forms of adolescent adjustment: further support for a reinterpretation of monitoring. *Developmental psychology*, 36(3), 366-380.10.1037/0012-1649.36.3.366
- Kulaksızoğlu, A. (1989). Ergen-aile çatışmaları ile annenin tutumları arasındaki ilişki ve ergenin problemleri. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1, 71-87.
- Kurt, D., Sayıl, M., & Tepe, Y.K. (2013). Ana babanın psikolojik kontrolü ile gencin yalnızlığı arasındaki ilişkide kişilerarası güven inancı ve bağlanmanın rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 28(71), 105-116.
- Laird, R. D., Pettit, G. S., Bates, J. E. & Dodge, K. A. (2003). Parents' monitoring-relevant knowledge and adolescents' delinquent behavior: evidence of correlated developmental changes and reciprocal influences. *Child Development*, 74(3), 752-768.
- Lamb, M. (2000). The history of research on father involvement: An overview. *Marriage and Family Review*, 29, 23-42.
- Masche, J. G. (2010). Explanation of normative declines in parents' knowledge about their adolescent children. *Journal of Adolescence*, 33(2), 271-284. 10.1016/j.adolescence.2009.08.002
- Fisek, G. O. (1982). Psychopathology and the Turkish family: A family systems theory analysis. *Sex Roles, Family and Community in Turkey*, 295-321.
- Özdemir, Y., & Çok, F. (2011). Ergenlikte özerklik gelişimi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 152-164.
- Palut, B. (2009). A review of parenting in the Mediterranean countries. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(35), 242-247.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research*. London: John Wiley & Sons, Ltd.
- Pettit, G. S., Laird, R. D., Dodge, K. A., Bates, J. E. & Criss, M. M. (2001). Antecedents and behavior-problem outcomes of parental monitoring and psychological control in early adolescence. *Child Development*,72(2), 583-598.

- Pietkiewicz, I., & Smith, J. A. (2014). A practical guide to using interpretative phenomenological analysis in qualitative research psychology. *Psychological Journal*, 20(1),7-14. 10.14691/CPPIJ.20.1.7
- Rosenthal, D. A., Feldman, S. S., & Edwards, D. (1998). Mum's the word: Mothers' perspectives on communication about sexuality with adolescents. *Journal of Adolescence*, 21(6), 727-743.
- Rote, W. M., & Smetana, J. G. (2015). Beliefs about parents' right to know: Domain differences and associations with change in concealment. *Journal of Research on Adolescence*, 26(2), 1- 31. 10.1111/jora.12194
- Sadala, M. L. A., & Adorno, R. D. C. F. (2002). Phenomenology as a method to investigate the experience lived: a perspective from Husserl and Merleau Ponty's thought. *Journal of Advanced Nursing*, 37(3), 282-293.
- Sayıl, M. & Kındap Y. (2010). Ergenin anne babadan algıladığı psikolojik kontrol: Psikolojik kontrol ölçeğinin geçerliliği ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 62-71.
- Sayıl, M, Uçanok, Z. & Güre, A. (2002). Erken ergenlik döneminde duygusal gereksinimler, aileyle çatışma alanları ve benlik kavramı: Betimsel bir inceleme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 9(3), 155-166.
- Smetana, J. G. (2011). *Adolescent, families, and social development how teens construct their worlds*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Smetana, J. G. & Daddis, C. (2002). Domain-specific antecedents of parental psychological control and monitoring: the role of parenting beliefs and practices. *Child Development*,73(2), 563- 580.
- Smetana, J. G. & Rote, W. M. (2015). What do mothers want to know about teens' activities? Levels, trajectories, and correlates. *Journal of Adolescence*,38,5-15. 10.1016/j.adolescence.2014.10.006
- Smith, J. A. (1996). Beyond the divide between cognition and discourse: Using interpretative phenomenological analysis in health psychology. *Psychology and Health*,11(2), 261-271.
- Smith, J.A. & Osborn, M. (2015). Interpretative phenomenological analysis. In J.A. Smith (Ed.), *Qualitative psychology: a practical guide to research methods* (pp.53-80). London: Sage.
- Snarey, J. (1993). *How fathers care for the next generation: A four-decade study*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Luyckx, K., & Goossens, L. (2006). Parenting and adolescent problem behavior: an integrated model with adolescent self-disclosure and perceived parental knowledge as intervening variables. *Developmental psychology*, 42(2), 305-317. 10.1037/0012-1649.42.2.305
- Stattin, H. ve Kerr, M. (2000). Parental monitoring: a reinterpretation. *Child Development*, 71(4), 1072-1085.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. Ankara: İmge Kitabevi (Çev. Ed. Çok).
- Sunar, D., & Fişek, G. (2005). Contemporary Turkish families. In J. L. Roopnarine & U. P. Gielen (Eds.), *Families in global perspective* (pp.169-183). Boston: Allyn Bacon.
- Tamis-LeMonda, C. S., Way, N., Hughes, D., Yoshikawa, H., Kalman, R. K., & Niwa, E. (2008). Parents' goals for children: The dynamic co-existence of collectivism and individualism in cultures and individuals. *Social Development*, 17, 183-209. 10.1111/j.1467-9507.2007.00419.x
- Tang, S., & Dong, X. (2006). Parents' and children's perceptions of privacy rights in China: A cohort comparison. *Journal of Family Issues*,27(3), 285-300.
- Tilton-Weaver, L. (2014). Adolescents' information management: Comparing ideas about why adolescents disclose to or keep secrets from their parents. *Journal of Youth and Adolescence*,43(5), 803-813. 10.1007/s10964-013-0008-4
- Ulaş, Ö., Demirtaş-Zorbaz, S. & Kızıldağ, S. (2012). Çocuk suçluluğunu önlemede ebeveyn kontrolü. *Uluslararası Çocuk İçin Adalet Sempozyumu*, Ankara.

Waizenhofer, R. N., Buchanan, C. M., & Jackson-Newsom, J. (2004). Mothers' and fathers' knowledge of adolescents' daily activities: its sources and its links with adolescent adjustment. *Journal of Family Psychology, 18*(2), 348-363. 10.1037/0893-3200.18.2.348

Yazarlar

Dr. İlkey DEMİR, temel çalışma alanları ergenlik döneminde yakın ilişkiler ve kimlik gelişimi ile psikolojik danışmada kuramsal yönelimlerdir.

İletişim

Doç. Dr. İlkey DEMİR, İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, e-mail: demiri@istanbul.edu.tr

Dünya BAZ, temel çalışma alanları mesleki rehberlik ve kariyer gelişimi ile psikolojik danışmanlıktır.

Uzman Dünya BAZ, Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye e-mail: dunyapdr@gmail.com

Sinem ATARBAY, temel çalışma alanları ergenlik döneminde benlik ve sosyal gelişimdir.

Uzman Psikolojik Danışman Sinem ATARBAY, Edirne Merkez Gazi Osman Paşa Ortaokulu, e-mail: sinem04dogan@hotmail.com

Summary

Purpose and Significance. Privacy is a concept that is the key to autonomy and personality (Foltz, 2011). Adolescence is a time when personal boundaries are changing, and young people may often limit the access of their parents to their private sphere (Smetana, 2011). Thus, adolescents often differ from their parents about how much information they need to share with them. This means that adolescents and parents need to re-arrange their expectations about privacy (Hawk, 2017). For example, parents prefer to view, intervene, and control issues, such as homework, friendship and outside activities although adolescents perceive these situations as a part of their personal concerns. For this reason, adolescents tend to conceal leisure activities, risky behaviors, peer and romantic relationships (Darling, Cumsille, Caldwell, & Dowdy, 2006). One research revealed that the mothers wanted to know the risky behaviors in the first place, the multifaceted area in the peer and romantic relations, and finally the personal activities of the adolescents (Smetana & Rote, 2015).

Although there is a large research literature covering various aspects of parent-adolescent relations in Turkey, there are no studies on how much information the adolescent mothers have about adolescents and how they obtain this information, especially in the context of privacy and confidentiality. Some related research revealed that conflicts in adolescence are originated from the changes that puberty has caused and from the parental expectations about adolescents (school, family and friend environment) (Kulaksızoğlu, 1989). School work, clothing, friendship with the opposite sex are the main conflicting subjects (Kulaksızoğlu, 1989) and conflicts often vary according to the gender of the child and parent (Sayıl, Uçanok & Güre, 2002, p.156). Furthermore, relationship between parental monitoring behaviors and demographic variables such as adolescents' gender, grade level, parental status and siblings (Aksoy, Kahraman & Kılıç, 2008), school burnout and bullying (Aypay, Durmuş & Aybek, 2016) (Karataş & Öztürk, 2010; Ulaş, Demirtas-Zorbaz & Kızıldağ, 2012) are studied in Turkey. Also, some studies have emphasized the negative aspects of the psychological control which is restrictive for the adolescents (Sayıl & Kındap, 2010; Sayıl, 2013). However, parental monitoring has largely been studied from the perspective of adolescents, and no studies on parents have been found in this subject. In this study, the experiences of adolescents' mothers about their children will be investigated in terms of privacy and confidentiality. In this way, first we aim to understand how much information the mothers have about their adolescents, second which strategies they use to obtain information about their adolescents, and how they perceive these issues in terms of privacy and personal space.

Methodology. For the aims of this study, we adopted an interpretive phenomenological method. In order to ensure the homogeneity of the participants, criterion sampling is used. Following criteria is adopted in selecting participants: To have adolescents in 9th or 10th grades, to be at least a high school graduate, to be a working mother (or having worked previously), to have a family structure consisting of mother-father-children, and a middle income level. Individual in-depth interviews with 10 mothers are done to collect data and interpretive phenomenological analysis is used for the data analysis.

Results. Three main categories emerged from the analysis of the data, which are; 1) Ambiguous Boundaries: Mothers lack a definition for what is private space, privacy or personal space for their adolescents. Two themes emerged in this category which highlight a) sexuality and romantic relations and b) adolescents' room, computer and mobile phone as private spaces. However, these themes are not reflecting the mothers' own perspectives. They emerged as a result of mothers' reasonings about their adolescents' perspectives. 2) Sense of Control: Some of the mothers show a strong sense of control and confidence over the information they have about their adolescents. On

the other hand, some of the mothers have a fragile sense of control. This difference is related to four themes emerged in this category. a) Open communication and mutual trust between mothers and their adolescents b)the gender of the adolescent c)the parental role of the father d)negative past experiences about adolescence. 3) Multiple Monitoring Strategies: Mothers use multiple monitoring strategies in different combinations to monitor their adolescents. These strategies made up the two themes of this category a)Overt monitoring which the parent directly solicits information from the adolescent by asking questions and initiating talking and b)covert monitoring which includes two sub-themes: indirect monitoring (asking about the adolescent from friends, relatives; snooping adolescent's room, mobile) and restrictive monitoring (restaining adolescent's activities, setting too much rules and expectations for the adolescent).

Discussion and Conclusion. Studies show that mothers usually want to know everything about their adolescents. However, some mothers have stated that there are things that they do not need to know (Smetena & Rote, 2015). In collectivist cultures such as China, there is often no such boundary about privacy issues among parents. The private information and belongings of the adolescents are considered as the property of their parents and young people are obliged to obey their parents' expectations (Cheung et al., 2013). From this perspective, parents can view adolescents' privacy claims as a strategy to hide information (Tang & Dong, 2006). In this study, although the mothers are aware of the boundaries, almost all of them ignore it. This may be a result of the traditional parenting practices, which are similar in Turkey. Many studies show that open communication and trust are closely related to mothers' information and knowledge about their adolescents. When the relationship between adolescents and parents is closer and more trusting, and when parents are less psychologically controlling, adolescents' tendency to hide information decreases and their tendency to explain and inform increases (Cottrell et al., 2007; Rote & Smetana, 2015; Smetana, 2011; Tilton-Weaver, 2014). The link between the positive mother-adolescent relationship and the mothers' strong sense of control has also emerged in this study.

While open communication and trust may strengthen mothers' sense of control, the gender of the adolescent makes some differences. Mothers who have defined more open communication with their daughters and have more knowledge about their daughters. On the contrary, mothers complain that they can not form an effective communication with their sons and they are less knowledgeable about their sons' activities. Both national and international studies show that parents are more informed about their daughters than their sons (Çetin & Çok, 2011; Çetin Gündüz & Çok, 2015; Laird, Pettit, Bates & Dodge, 2003) One of the reasons for this may be that the female adolescents are more likely to be monitored by their parents than male adolescents. Also, female adolescents tend to self-disclose more than their male counterparts (Keijsers, vd., 2010; Masche, 2010). Mothers' sense of control is also related to the fathers' role in the family. The active involvement of the father in childbearing is explained by the concept of coparenting. There is ample evidence that shared roles in parenting contributes to mothers' confidence in parenting and decreases their anxiety (Culp, Schadle, Robinson & Culp, 2000; Lamb, 2000; Snarey, 1993). Therefore, the active participation of the father in the parenting process might have contributed to mothers' sense of control and vice versa.

In this study, even mothers who had a strong sense of control and who defined a trusting relationship with the child, stated that they occasionally used covert monitoring strategies. This may have various reasons, parents may feel obliged to use overt and covert strategies together because they may feel that there is not enough communication between them and they do not adopt a consistent parenting style. In this study, we observed that especially mothers whose conversation attempts are rejected by the adolescents feel more anxious and less in control. Maybe when open strategies do not work,

mothers turn to other strategies. Mothers may also prefer covert strategies because their previous negative experiences lead them to be more suspicious and anxious about their children. Furthermore, we know from past research that inconsistent parenting is one of the reasons of using multiple monitoring. That is, on one hand mothers may try to use overt strategies to compensate the fathers' restrictive style, and on the hand they may use covert strategies as additional prevention with the fear of losing control over their adolescents' safety. Finally, since the perception of private space is ambiguous among the mothers in this study, using different strategies together may be culturally considered as a natural and essential precaution for the security and well-being of the adolescent. Thus, even though using multiple monitoring strategies is evidenced to be the result of dysfunctional family relations in western societies, in countries such as Turkey, which have different cultural characteristics, further research is needed to understand the nature of this relationship.